

CERCETĂRI INTERDISCIPLINARE PRIVIND CONSERVAREA PICTURILOR MURALE DIN BISERICA RUPESTRĂ DE LA CORBII DE PIATRĂ*

Ioana Gomoiu, Dan Mohanu, Ileana Mohanu**

Keywords: Rupestrian church, mural painting, units forming colonies, airspore, cyanobacteria, fungus, mortar, degradation.

Abstract: The rupestrian church of Corbii de Piatră is placed in Argeș district and it is dug into the stone. The mural painting had been examined *in situ* and in laboratory to detect the technique and pigments. It was found that the mural painting had been done in *al fresco* technique on a aerial lime as substrate. The *arriccio* and *intonaco* layers are 3-4 mm thick. The murals of Corbii de Piatră church belong to Byzantine frescoes of XII-XIV century.

The mural painting has a poor state of conservation because of humidity and low temperature during winter. Units forming colonies from airspore are in connection with part of the day and season. On the walls and vault there is a thick layer of biofilm made of algae and cyanobacteria. On the paper there are different colors of spots produced by fungi. On the wood of icons and chairs it was identified *Coniophora puteana*, a very dangerous fungus. Wood is also degraded by other fungi and insects.

The mortar contains mostly calcite and quartz. The efflorescences look like crusts or veils. The gypsum had been identified by electron microscopy with EDAX and by diffractometry.

Cuvinte cheie: biserică rupestră, pictură murală, unități formatoare de colonii (microbiene), grup de bacterii cu nutriție fotoautotrofă, conținutul în unități formatoare de colonii microbiene din aer, grup de biodeteriogeni cunoscut sub denumirea populară de ciuperci, mortar, degradări.

Rezumat: Biserica Rupestră Corbii de Piatră se află în județul Argeș și este săpată în stâncă. Pictura murală a fost examinată *in situ* și în laborator pentru a identifica tehnica de aplicare și pigmentii. S-a constatat că pictura murală a fost executată în tehnica *al fresco* pe un suport de var aerian. Straturile de *arriccio* și *intonaco* sunt de 3-4 mm grosime. Pictura murală din biserică Corbii de Piatră este o frescă bizantină din secolul XII-XIV.

Pictura murală este într-o stare neadecvată de conservare din cauza umidității și temperaturii scăzute din timpul iernii. Numărul unităților formatoare de colonii microbiene din aerosporă este dependent de perioada din timpul zilei de referință precum și de anotimp. Pe pereți și boltă există un strat gros de biofilm constituit din alge și cianobacterii. Pe hârtie s-au pus în evidență pete de diferite culori determinate de dezvoltarea fungilor. Pe suportul lemnos al icoanelor și pe strană s-a identificat specia *Coniophora puteana*, care descompune celuloza din structura lemnului în timp scurt. Lemnul este degradat în același timp de fungi microscopici și insecte.

Mortarul conține în cea mai mare parte calcit și cuarț în urme. Eflorescențele se prezintă sub formă de cruste sau voaluri. Gipsul s-a identificat prin microscopie electronică cu EDAX și prin difractometrie.

Biserica rupestră Corbii de Piatră are hramul *Adormirea Maicii Domnului* și se află pe malul stâng al Râului Doamnei, la nord-vest de Câmpulung, în satul Jghiaburi, comuna Corbi, județul Argeș (Fig. 1). Este săpată în stâncă și face parte dintr-un complex mănăstiresc rupestru din care se mai văd locașurile amenajate pentru trapeză și chilii. Biserica a fost întemeiată în perioada domniei primului Basarab. Satul Corbi, atestat documentar în 1456, s-a întemeiat în apropierea așezării monastice. În 1809 biserica mănăstirii a fost transformată în biserică de mir cu hramul Sf. Apostoli Petru și Pavel, iar în 1814, cu sprijinul episcopului Argeșului, s-a adăugat pronaosul. Ulterior, în 1819, după cum consemnează o inscripție pictată, s-a adăugat tâmpla de zid pictată de meșterul Ștefan. În 1887 s-a prăbușit peretele de vest, dar ulterior a fost refăcut. În jurul anului 1890 a fost ridicată clopotnița de lemn. În prezent biserica are statutul de mănăstire, având ca slujitor permanent ieromonahul Ignatie Gorunescu.

Observații tehnologice *in situ* care definesc tehnica de execuție a picturii murale

Analiza *in situ* a tehnicii de execuție a picturilor murale are drept scop decelarea aspectelor tehnologice care permit deopotrivă identificarea tehnicii utilizate în realizarea ansamblului pictural și reconstituirea dinamicii picturale, privind succesiunea etapelor parcurse de zugrav în desăvârșirea ansamblului iconografic.

* Comunicare susținută în cadrul simpozionului *Arhitectură. Restaurare. Arheologie* în anul 2009 (ARA/10).

** Ioana Gomoiu, Dan Mohanu: Universitatea Națională de Arte, București; Ileana Mohanu: CEPROCIM, București.